

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลเมืองพนัสนิคม

.....

➤ ด้านศิลปกรรม

การแสดงเอ็งกอ

เจ้าของภูมิปัญญา : นายบุญชัย ทิพยางกูร
สถานที่ตั้ง : โรงเรียนเทศบาล 2 วัดกลางทুমมาวาส “ศิริอุปถัมภ์”
ถ.ทুমมาวาส ต.พนัสนิคม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี
เบอร์โทรศัพท์ : 081-344-9060

ข้อมูล

เอ็งกอ เป็นศิลปะการแสดงของชาวจีน ที่มาพร้อมกับชาวจีนอพยพ ที่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ร่วม 100 ปี และได้อนุรักษ์ศิลปะนี้มาตลอดหลายช่วงอายุบรรพบุรุษ ปัจจุบันเอ็งกอได้กลายเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาวอำเภอพนัสนิคมไปแล้ว และได้ร่วมกันจัดตั้งเอ็งกอขึ้นมาอีกเพื่อความสามัคคีและการออกกำลังกายที่สำคัญ ต้นกำเนิดของเอ็งกอ ตามประวัติศาสตร์ของประเทศจีนกล่าวไว้ว่า ณ ที่เมืองหนึ่งของจีน มีพวกกบฏได้ทำการยึดเมืองและกระทำการไม่เหมาะสม จึงทำให้เหล่าขุนนาง เศรษฐี ประชาชน ไม่ว่าจะยากดีมีจน ได้รวมพลังกัน เพื่อที่จะต่อสู้และต้องการให้เมืองที่ตนอาศัยอยู่ ได้กลับคืนมา จึงมีคนกลุ่มนี้ซึ่งรวมเอาบรรดาชนชั้นต่างๆ ร่วมแรงร่วมใจกัน และมีความสามัคคีกัน ได้คิดหาวิธีการต่างๆ ที่จะเข้าเมืองโดยไม่ถูกพวกกบฏจับได้ และที่สำคัญคือต้องจำหน้าไม่ได้ คนกลุ่มนี้จึงคิดการแสดงขึ้นมาชุดหนึ่ง ให้มีความแตกต่างกันกับการแสดงที่เป็นชุดจิ้งและเรียกขานว่า เอ็งกอ และวันสำคัญก็มาถึง เหล่าคนกล้าได้แต่งกายเป็นชุดรัดกุมเหมือนทหารที่ออกศึกในรูปแบบการแสดงด้วยการเต้นตีไม้ สร้างความเร้าใจให้ผู้คนสนใจทำให้ทหารฝ่ายกบฏแม้กระทั่งขุนนางกังฉินก็ไม่สามารถจำหน้าคนเหล่านี้ได้ เนื่องจากมีการวาดหน้าทั้งใบหน้าแต่งเต็มสีสันทึบมืดดำ ประชาชนที่อยู่ในเมืองที่ทราบข่าวและเป็นพวกเดียวกัน ได้เตรียมซ่อน มีด ซ่อนดาบ ไว้ให้พวกเอ็งกอ เมื่อการแสดงเริ่มต้น ทุกคนต่างสนใจที่ชม แม้ขุนนางกังฉินก็ชื่นชม บรรดาพวกกบฏต่างก็ชื่นชม เมื่อการแสดงได้ล่องเลยมานพอสสมควร ก็ถึงเวลาที่ผู้กล้าทั้งหลายที่แสดงเอ็งกอ ได้เปลี่ยนมาเป็นคณะกู้เมือง และสามารถจับพวกกบฏ ขุนนางกังฉินได้ ที่สำคัญคือได้เมืองกลับคืนมาสำเร็จ

ตามประวัตินั้น คล้ายกับวีรบุรุษเขาเหลียงซาน ซึ่งถ้าได้ศึกษาอย่างละเอียด จะมีเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยแทรกอยู่อย่างมาก เช่น นักแสดงเอ็งกอ ได้แต่งหน้าและท่าทาง ให้เหมือน บู้ซัง พระจิ้น และการแสดงแต่ละครั้งถ้าเป็นชุดสมบูรณ์ ต้องใช้ผู้แสดงจำนวน 108 คน แต่ในปัจจุบันเรามักจะเห็นไม่ครบ เนื่องจาก การแสดง การเตรียมความพร้อมทั้งทางกายจิตใจ เสื้อผ้า นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือหลายอย่าง อีกสาเหตุ

ก็คือ การมีการแสดงเอ็งกอครบ จำนวน 108 คนนี้มักจะมีเหตุการณ์สูญเสียชีวิตของนักแสดงเอ็งกอเกิดขึ้น จึงทำให้ผู้แสดงมีจำนวนไม่ครบจนทุกวันนี้ และส่วนใหญ่ที่แสดงโชว์ หรือออกงานประเพณีต่างๆ มักจะมีผู้แสดงอย่างต่ำ 40 คนขึ้นไปเสมอ ซึ่งไม่รวมพวกตีล้อ เปาเขาควาย ตีกลองใหญ่ ฉาบเล็ก ฯลฯ

ปัจจุบัน การแสดงเอ็งกอ ได้ดำเนินการฝึกซ้อม ณ มูลนิธิสว่างกุศลธรรมสถาน และโรงเรียนเทศบาล 2 วัดกลางทุมมาวาสฯ สาเหตุที่ใช้สถานที่ดังกล่าว เนื่องจากอยู่ใกล้แหล่งชุมชนสามารถสัญจรไปมาสะดวก และนักเรียนนักแสดง ได้เปิดกว้างรับจากนักเรียนทั่วไป ทั้งในสังกัดเดียวกันและนอกสังกัด รวมทั้งเด็กๆ ที่มีใจรัก

ลักษณะกิจกรรม

ก่อนการฝึกซ้อม ต้องเชิญผู้ใหญ่ทำพิธีอัญเชิญเทพเจ้า ตามความเชื่อของชาวจีนคือ ต้นข้าวที่เป็นต้นกำพวดแต่มีสภาพสมบูรณ์ (เหตุผล เนื่องจากต้องการให้ต้นข้าวสามารถแตกหน่อ ออกกอแผยแพร่ได้) และแห่รอบตลาดเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคล หลังจากนั้นนำไปประทับ ณ สถานที่ฝึกซ้อม มีโต๊ะบูชาเทพเจ้า และปกรัมไว้บนโต๊ะ (ร่มต้องเป็นร่มกระดาษที่คนจีนนิยมใช้) ให้นักแสดงกราบไหว้เคารพบูชา ทุกครั้ง และทุกวันต้องมีของมงคล โดยเฉพาะขนมจันอับ ผลไม้ มาไหว้บูชา น้ำดื่ม น้ำชา ต้องไม่ขาด การฝึกซ้อมจะเน้นกำลังของร่างกาย แขน ขา ทุกส่วนของร่างกาย ทั้งนี้เพื่อความพร้อมเพรียงและกระบวนท่าที่สวยงาม

ก่อนการแสดง ต้องนำขนมไหว้ของชาวจีน ที่เรียกว่า ง้วนก้วย นำมาไหว้และเดินแสดงให้เทพเจ้าเห็น หลังจากนั้นนำขนมไหว้ให้ผู้แสดงรับประทานคนละเล็กละน้อย ทั้งนี้เพื่อเป็นสิริมงคลในการแสดง ไม่ให้เกิดอุปสรรคใดๆ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจ และทุกครั้งที่ทำตามนี้ ไม่เคยบังเกิดเหตุการณ์ใดๆ ที่ไม่ดีเลย

การแสดงจะใช้ผู้ถือธง (เปรียบเสมือนการให้สัญญาณในการรบ) โดยไม่ใส่ทั้งลำและธงที่มีพื้นสีแดง ภาษาจีนอยู่กลางธงเป็นอักษรที่กล่าวถึง ชาวเม้งจื้อ (เม้งจื้อ แปลว่า เทพเจ้า) และมียอดโคมไฟ หรือที่เรียกว่า เต็งรั้ง ห้อยแขวนอยู่ที่ปลายยอดไม้ไผ่ มีนักแสดงที่เป็นผู้ถือธง คอยให้จังหวะในการแสดง และนักแสดงอื่นๆ ก็จะเดินประกอบจังหวะกันไป เช่น ทำสอดไม้สอดกลอง ทำตีไม้ตีกลอง ทำหมอบพื้น ทำยกแขนสูงในการตีไม้ ทำทางประกอบการใช้หน้า ฯลฯ

การแต่งกาย

การแต่งหน้านักแสดง ถ้าทุกท่านเห็นการแสดง เล่นจิว การแต่งหน้า จะคล้ายคลึงกัน แต่ถ้าใช้ชุดการแต่งหน้าของ จิว มาแต่งจะแพง เนื่องจากแป้งพับบนใบหน้า สีที่ทาจะเป็นอย่างดี มีราคาแพง ดังนั้นเอ็งกอ มักจะใช้แป้งทาหน้าที่มีการขายอยู่ที่เยาวราช นำมานวดให้เป็นเนื้อเดียวกัน และผสมน้ำเพื่อทาบนใบหน้าของนักแสดง ส่วนสีส้นเช่น สีแดง สีน้ำเงิน สีดำ สีเขียว จะขายเป็นหลอด ใน 1 ชุด เหมือนกับสีที่ใช้กับการวาดเขียนของนักเรียน แต่จะเป็นสีที่แพง ช่างแต่งหน้าจะทำการวาดบนใบหน้า เช่นนักแสดงผู้โต หน้าดูขึงขัง ก็มักจะวาดให้ดูหน้าเกรงขาม แต่ถ้าผู้โต มีใบหน้าหวาน ก็วาดหน้าให้อ่อนช้อย

นักแสดง

ผู้แสดง ฮ่องกอ ในสมัยก่อนมักจะใช้ผู้ที่มีใจรัก และมีอายุ 17 ปี ขึ้นไป ไม่เกิน 35 ปี แต่ปัจจุบันหลังจากได้ฟื้นฟูเพื่อสืบสานตำนานฮ่องกอจะมีผู้แสดงที่อายุต่ำสุดเคยทำการแสดงคือ 4 ขวบ จนถึงอายุไม่เกิน 25 ปี ทั้งนี้เพราะ เพื่อต้องการให้เด็กๆ และเยาวชน ได้รักชมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันดีงามนี้ไว้ให้ ยั่งยืนตลอดไป

การแสดงฮ่องกอ

